

УДК 929(477)Семенов

DOI <https://doi.org/10.24919/3083-6158.17/59.15>

Едуард ПЕТРОВСЬКИЙ

кандидат історичних наук, доцент кафедри філософії, політології, психології та права, Одеська державна академія будівництва та архітектури, вул. Дідріхсона, 4, м. Одеса, Україна, індекс 65029 (petrovskij_ed@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9674-2188>

Максим РУДЕНКО

аспірант кафедри історії України та спеціальних історичних дисциплін, Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, вул. Університетська, 12, м. Одеса, Україна, індекс 65001 (SvetkaO_89@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-3820-2162>

Бібліографічний опис статті: Петровський, Е., & Руденко, М. (2025). Ставлення наркома: кар'єра Петра Семенова як приклад розправи радянської тоталітарної системи. *Українські історичні студії*, 17 (59). 140–146. <https://doi.org/10.24919/3083-6158.17/59.15> [in Ukrainian].

СТАВЛЕНІК НАРКОМА: КАР'ЄРА ПЕТРА СЕМЕНОВА ЯК ПРИКЛАД РОЗПРАВИ РАДЯНСЬКОЇ ТОТАЛІТАРНОЇ СИСТЕМИ

Анотація. Мета дослідження полягає в дослідженні основних етапів біографії Петра Васильовича Семенова (1898–1937) – одного з представників радянських чекістів високого рангу, які доклали зусиль для створення репресивно-карального апарату. В основу методології дослідження покладено принципи історизму, об'єктивності, комплексності та системності. Для досягнення мети використано порівняльно-історичний та проблемно-хронологічний методи. Архівні документи досліджувалися на основі використання методів джерелознавства та герменевтичного аналізу. **Наукова новизна** полягає в простеженні просування кар'єрними сходами Петра Семенова та визначенні кола осіб, з якими він був пов'язаний на цьому шляху. Проаналізовані механізми, які були задіяні тоталітарною системою для максимального використання цих людей задля власного посилення, а також те, чином відбувалось їх знищення в умовах загострення внутрішньої боротьби та прагнення приховати незлічену кількість власних злочинів. **Висновки.** Разом з багатьма подібними діячами П. Семенов брав активну участь у формуванні основ тоталітарного режиму в країні, виконував функції його захисту, в тому числі шляхом виконання злочинних наказів, що призвело до знищення багатьох співгромадян. Наявність службових зв'язків та особисті якості, що відповідали вимогам роботи в чекістських структурах, забезпечували швидке просування кар'єрними сходами, високі нагороди та до певного моменту схвалення владою. Однак з початком репресивної кампанії другої половини 1930-х років навіть чекісти не могли почуватися в безпеці. Багатьох з них репресували за тими ж вигаданими звинуваченнями і статтями Кримінального кодексу про контрреволюційну діяльність, за якими вони знищували громадян своєї країни, старанно вибудовуючи власні кар'єри. П. Семенов став прикладом того, як система розправлялася з тими, хто їй вже був не потрібен. Саме такі, як він, мусили взяти на себе відповідальність за вади, злочини і прорахунки тоталітарної системи, аби ще на довгі десятиліття їй вдавалось зберігати всеохоплюючий контроль над радянським суспільством.

Ключові слова: П. Семенов, органи ДПУ, репресії, тоталітарна система.

Eduard PETROVSKY

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor at the Department of Philosophy, Political Science, Psychology and Law, Odesa State Academy of Civil Engineering and Architecture, 4, Didrikhson Str., Odesa, Ukraine, postal code 65029 (petrovskij_ed@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9674-2188>

Maksim RUDENKO

Postgraduate Student at the Department of History of Ukraine and Special Historical Disciplines, Odesa I.I. Mechnikov National University, 12, Universytetska Str., Odesa, Ukraine, postal code 65001 (SvetkaO_89@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-3820-2162>

To cite this article: Petrovsky, E., & Rudenko, M. (2025). Stavlenyk narkoma: kar'iera Petra Semenova yak pryklad rozpravy radianskoi totalitarnoi systemy [The People's Commissar's Henchman: The Career of Petr Semenov as an Example of the Repression of the Soviet Totalitarian System]. *Ukrainski istorychni studii – Ukrainian Historical Studies*, 17 (59). 140–146. doi: <https://doi.org/10.24919/3083-6158.17/59.15> [in Ukrainian].

THE PEOPLE'S COMMISSION'S HUNTER: THE CAREER OF PETR SEMENOV AS AN EXAMPLE OF THE REPRECIATION OF THE SOVIET TOTALITARIAN SYSTEM

Summary. *The purpose of the study is to investigate the main stages of the biography of Petr Vasilyevich Semenov (1898–1937) – one of the representatives of the high-ranking Soviet Chekists who made efforts to create a repressive and punitive apparatus. The research methodology is based on the principles of historicism, objectivity, complexity and systematicity. To achieve the goal, comparative-historical and problem-chronological methods were used. Archival documents were studied based on the use of source studies and hermeneutic analysis methods. The scientific novelty lies in tracing the career advancement of Petro Semenov and determining the circle of people with whom he was associated on this path. The mechanisms that were used by the totalitarian system to maximize the use of these people for its own strengthening and how their destruction took place in the conditions of aggravation of internal struggle and the desire to hide countless of their own crimes were analyzed. Conclusions.* Together with many similar figures, P. Semenov took an active part in forming the foundations of the totalitarian regime in the country, performed the functions of its protection, including by executing criminal orders, which led to the destruction of many fellow citizens. The presence of official connections and personal qualities that met the requirements of working in the Chekist structures ensured rapid career advancement, high awards and, to a certain point, approval by the authorities. However, with the beginning of the repressive campaign of the second half of the 1930s, even the Chekists could not feel safe. Many of them were repressed on the same trumped-up charges and articles of the Criminal Code on counter-revolutionary activity, under which they destroyed the citizens of their country, diligently building their own careers. P. Semenov became an example of how the system dealt with those who were no longer needed by it. It was people like him who had to take responsibility for the flaws, crimes and miscalculations of the totalitarian system so that it could maintain comprehensive control over Soviet society for many decades to come.

Key words: P. Semenov, GPU bodies, repressions, totalitarian system.

Постановка проблеми. З початком становлення правоохоронних та спеціальних служб в радянській державі більшість її співробітників доволі жваво починали свою кар'єрну діяльність, швидко змінюючи посади та звання. Багато з них були палко охоплені ідеєю встановлення та укріплення радянського устрою. Пафосом і словоблудством був охоплений процес формування молоді радянської держави з демократичним устроєм, соціальною справедливістю та високим рівнем життя трудящих. Насправді ж закладений від самого початку алгоритм формування тоталітарної держави з усіма її обмеженнями, утисками і репресіями як дієвими механізмами боротьби проти реальних чи уявних опонентів набирав обертів і ставав дедалі жорстокішим, здійснюючи мімікрію всього суспільства. Вже через незначний проміжок часу вчорашні стражі правопорядку та боротьби зі злочинністю також були змушені визнавати себе винними у вигаданих їхніми ж колегами контрреволюційних злочинах. Чималу кількість з них

система знищила, незважаючи на їхні попередні заслуги перед нею. Одним з багатьох подібних прикладів є життєвий шлях керівника ДПУ Української СРР Петра Васильовича Семенова.

Аналіз досліджень. Надбанням сучасної української історіографії є велика кількість досліджень, присвячених життєвому шляху колишніх працівників системи ЧК-ДПУ-НКВС різних рівнів. Найбільш плідно у цьому напрямі працюють О. Бажан, В. Золотарьов, Ю. Шаповал, публікуючи свої матеріали в періодичних виданнях, матеріалах конференцій та спеціальних збірках. В публікації «Одісея комбрига Семенова» О. Бажан та В. Золотарьов торкнулись постаті Петра Семенова, акцентуючи увагу на його «одеському» періоді діяльності (Бажан, Золотарьов, 2008).

Мета дослідження. Попри це, лишається багато аспектів, які демонструють процес функціонування тоталітарної системи, яка швидко перетворювала вчорашніх відданих виконавців своїх злочинних рішень на обвинувачених за тими ж контрреволюційними статтями. Крок від ката до жертви займав небагато часу, особливо в період 1930-х років. Життєписи біографій як окремих чекістів, так і створення сукупного просопографічного портрету цієї категорії представників радянського суспільства допомагають глибше зрозуміти природу тоталітаризму, механізми функціонування системи, її зусилля зі зміни психології суспільства та, зрештою, мімікрії всієї радянської країни у всій повноті життя її громадян. Тож життєпис П. Семенова є ще одним доказом злочинної сутності радянської тоталітарної системи та особистої трагедії її представників.

Виклад основного матеріалу. Згідно з даними анкети заарештованого, він народився 25 січня 1898 р. на Ржевському заводі Свердловської області. Закінчив 2 класи училища. Мешкав у м. Києві по вул. Михайличенка, буд. 3. П. Семенов повідомив слідчому, що одружений на Олександрі Павлівні Семеновій (дівоче прізвище – Левицька), 1902 р.н., яка мешкала в м. Києві за тією ж адресою. Батько П. Семенова – Василь Степанович (60 років) працював робітником на Ржевському заводі (ГДА СБУ, ф. 6, спр. 39116 фп, т. 1, арк. 12). До арешту Петро Васильович працював заступником начальника УПВО НКВС УРСР, мав звання комбрига, був членом ВКП(б) з 1917 року (ГДА СБУ, ф. 6, спр. 39116 фп, т. 1, арк. 27). На оперативно-чекістській роботі працював з 1918 р. (ГДА СБУ, ф. 6, спр. 39116 фп, т. 1, арк. 182). Спочатку був начальником Особливого відділу (ОВ) ВЧК 29-ї, а потім 30-ї стрілецьких дивізій на Східному фронті у Сибіру, вів боротьбу проти білогвардійців та контрреволюційних елементів у Червоній Армії, здійснював очищення прифронтової смуги від збройних антирадянських формувань, придушував селянські повстання. Восени 1920 р. був призначений помічником начальника ОВ ВЧК VI армії Південно-Західного фронту в Україні. Дослідники О. Бажан та В. Золотарьов відзначили участь П. Семенова у Кримській ударній групі під командуванням Ю. Євдокимова, яку довгий час замовчувала радянська історіографія. Адже, витісняючи з Кримського півострова білогвардійські частини, групою було розстріляно до 12 тис. осіб, серед яких до 30 губернаторів, понад 150 генералів, більше 300 полковників та інших осіб, залишення яких живими, на думку чекістів, загрожувало б появою в Криму «білих» банд. Очевидно, що саме безпосередня участь у розстрілах дала змогу вже у 1921 р. Ю. Євдокимову стати начальником ОВ ВУЧК, а П. Семенову – його заступником. З 1922 р. останній став заступником начальника ОВ ДПУ Українського військового округу (УВО) (Бажан, Золотарьов, 2008, с. 88). Водночас стрімке просування шаблями чекістської кар'єри не минуло для П. Семенова без наявності «високих» покровителів, зокрема земляка і товариша М. Бистрих, який у 1923–1931 рр. очолював за сумісництвом ОВ ДПУ УВО та частини прикордонної охорони (ЧПО) ДПУ УСРР.

У жовтні 1924 р. П. Семенова перевели на відповідальну роботу до Одеського губернського відділу ДПУ. Дослідження періоду перебування П. Семенова в Одесі має певні складнощі для дослідника, оскільки склад і діяльність керівництва Одеського окрвідділу ДПУ фактично ніхто в історіографії не вивчав. Спочатку його призначили начальником прикордонної охорони Одеської губернії. На цю посаду призначали лише самостійних, досвідчених і відповідальних працівників, здатних організувати роботу і виконувати будь-які доручення.

Дослідники Ю. Шаповал та В. Золотарьов зазначали, що П. Семенов у період з 29 вересня

1925 р. по 27 жовтня 1925 р. обіймав посаду начальника Одеського окрвдділу ДПУ (Шаповал, Золотарьов, 2002, с. 429). Факт призначення на посаду начальника Одеського окрвдділу ДПУ з введенням його до складу членів ОВК і затвердженням членом Президії ОВК також навели в іншій публікації О. Бажан і В. Золотарьов (Бажан, Золотарьов, 2008, с. 89). Проте, аналізуючи архівні матеріали, бачимо, що Л. Заковський 28 жовтня 1925 р. доповідав рапортом № 29480 керівнику Держполітуправління УРСР В. Балицькому про те, що на підставі припису ДПУ УРСР від 21 жовтня 1925 р. за № 80039 посаду начальника Одеського Окрвдділу ДПУ та Командування 26-м Прикордонзагоном ДПУ 27 жовтня 1925 р. здав І. Леплевському (Архів УСБУ в Одеській області, особова спр. 8768, арк. 14).

У свою чергу, в послужному списку І. Леплевського внесено відомості про те, що останній 27 жовтня 1925 р. прийняв посаду начальника Одеського Окрвдділу та командування 26-м Прикордонзагоном на підставі припису ДПУ УРСР № 80038 (ГДА СБУ, особова спр. 1309, ч. 2, арк. 23).

Після проведення цієї ротації і І. Леплевський, і Л. Заковський рапортували про здачу та прийняття посади керівника Одеського ДПУ, а саме 28 жовтня 1925 р. рапортом № 29475 І. Леплевський рапортував в бюро Окружкому КП(б)У, що, відповідно до Постанови бюро Окружкому КП(б)У, посаду начальника Одеського окружного відділу ДПУ від Л. Заковського прийняв та в командування 26-м Прикордонзагоном вступив з 27 жовтня 1925 р. (ДАОО, ф. ПЗ, оп. 1, спр. 1311, арк. 197).

У відповідь Л. Заковський доповідав рапортом № 29482 (резольюція на рапорті: до справи, датована 30 жовтня 1925 р.) від 28/Х-25 р. в бюро Окружкому КП(б)У, що, згідно з постановою бюро Окружкому КП(б)У, посаду начальника Одеського Окрвдділу ДПУ та командування 26 Прикордонзагоном ДПУ 27 жовтня 1925 р. здав І. Леплевському (ДАОО, ф. ПЗ, оп. 1, спр. 1311, арк. 196). Біла пляма у цьому проміжку часу службової діяльності П. Семенова полягає в тому, що Л. Заковський мав би передати зазначену керівну посаду В. Семенову, а останній її вже мав би здати І. Леплевському.

Під час додаткового дослідження архівних матеріалів та діяльності П. Семенова встановлено періоди його службової діяльності на Одещині. Так, з 2 по 6 березня 1925 р. П. Семенов, будучи начальником частини прикордонної охорони (ЧПО) Одеського Губвідділу ДПУ, на час службового відрядження начальника Одеського Губвідділу ДПУ Л. Заковського до м. Херсона, був призначений тимчасово виконуючим обов'язки начальника Одеського Губвідділу ДПУ (ГДА СБУ, ф. 90, спр. 2, арк. 57 зв.). Також П. Семенов станом на серпень 1925 р. перебував на посаді Губернського Прикордонного Інспектора.

У зв'язку з розформуванням Губернських та Губернських Відділів ДПУ, відповідно до Наказу від 18 серпня 1925 р. № 271, слід було наявні при Волинському, Подільському та Одеському Губернських відділів ДПУ (з 1 січня 1923 р. на підставі постанови РПО РСФРР від 27 вересня 1922 р. ДПУ УСРР підпорядкували прикордонні війська, було створено Подільській, Волинський та Одеський прикордонні загони (Окіпнюк, 2001)) Губернські Прикордонні Інспекції, які були сформовані на підставі наказу ДПУ УСССР від 15 червня 1925 р. № 166, розформувати.

Особовий склад розформованої Одеської Губернської Прикордонної Інспекції необхідно було використати на таких посадах:

Губернського Прикордонного Інспектора Семенова Петра Васильовича призначено на посаду Начальника Могилівського прикордонного загону;

помічника Губернського Прикордонного інспектора з господарської роботи Катцента Михайла Афанасійовича відряджено в розпорядження ДПУ УСССР;

тимчасово виконуючого посаду помічника Губернського Прикордонного Інспектора з політичної роботи Лук'янова Івана Васильовича відряджено в розпорядження ДПУ УСССР (ГДА СБУ, ф. 90, спр. 2, арк. 142).

В грудні 1927 р. органи ОДПУ святкували свою десяту річницю. З нагоди ювілею ОДПУ нагороди отримали співробітники українського ДПУ. Серед них був начальник Кам'янець-Подільського окрвдділу ДПУ П. Семенов, який отримав орден «Червоного Прапора» (Бажан, Золотарьов, 2008, с. 89).

4 липня 1925 р. вийшов Наказ № 262, у якому зазначалось, що Губернського прикордонного інспектора Семенова Петра Васильовича призначено на посаду Начальника Моголівського прикордонного загону (ГДА СБУ, ф. 90, спр. 2, арк. 142).

У 1928–1929 рррр. П. Семенов займав обіймав начальника 23 прикордонного загону (ГДА СБУ, ф. 6, спр. 39116 фп, т. 1, арк. 136). За свідченнями А. Петерса, 1899 р.н., допитаного як свідка 5 липня 1956 року стосовно П. Семенова, останній брав участь у складі Чапаївської дивізії на Східному фронті проти білокозацтва, за що й отримав нагороду – орден «Червоного Прапора». Потім у складі 4-ї армії брав участь у взятті Криму, був заступником начальника особливого відділу ОДПУ УРСР, начальником Головного управління міліції ОДПУ УРСР (ГДА СБУ, ф. 6, спр. 39116 фп, т. 1, арк. 153). У 1930 р. П. Семенов займав посаду начальника 7-го Сектору ДПУ по Житомирській області (ГДА СБУ, ф. 6, спр. 39116 фп, т. 1, арк. 141). 7 березня 1933 р. П. Семенов, перебуваючи на посаді начальника Головного управління міліції УРСР, на підставі Наказу ДПУ № 105 включений до складу Всеукраїнської Ради Пролетарських Спортивних Товариств «Динамо» (ГДА СБУ, ф. 9, спр. 666, арк. 139). Станом на 1 січня 1934 р. до Центрального апарату ДПУ УСРР, крім інших підрозділів, також входило управління робітничо-селянської міліції, начальником якого був П. Семенов (Смолій, 2002, с. 442), але вже 25 травня 1934 р. «за грубі недоліки у фінансово-господарському стані міліції України» були звільненні з посад начальник Головного управління робітничо-селянської міліції УСРР Петро Семенов та заступник Голови ДПУ УСРР Карл Карлсон, що завдало колосального удару по репутації В. Балицького, але йому все ж таки вдалося захистити своїх підлеглих К. Карлсона та П. Семенова (Бажан, Подкур, 2014, с. 417). Незважаючи на постанову ЦК КП(б)У, якою П. Семенову було заборонено протягом 2-х років обіймати керівні посади, вже в серпні 1934 р. він з подачі В. Балицького став начальником 8-го відділення ОВ УГБ НКВС УРСР (Бажан, Подкур, 2014, с. 417). П. Семенов, крім активної керівної чекістської роботи, також приділяв увагу освіті, тому у 1935 р. закінчив 1-й курс вечірнього відділення військової академії РСЧА. За результатами атестації в тому ж 1935 р. П. Семенов оцінювався як кваліфікований оперативний керівний працівник великого масштабу, користувався великим авторитетом (ГДА СБУ, ф. 6, спр. 39116 фп, т. 1, арк. 182). У червні 1935 р. він став заступником начальника УНКВС по Харківській області та за сумісництвом начальника ОВ ГУДБ НКВС ХВО і начальником ОВ УДБ УНКВС Харківської області (Реабілітовані історією, 2014, с. 28–29). Наприкінці 1935 р. П. Семенов отримав звання майора державної безпеки на підставі Наказу НКВС СРСР від 13 грудня 1935 р. № 823 (Наказ НКВС). Станом на 1936 р. він працював в м. Харкові на посаді начальника Особливого відділу Харківського військового округу та заступника начальника обласного управління НКВС (ГДА СБУ, ф. 6, спр. 39116 фп, т. 1, арк. 39–40).

У 1936 р. за сприяння В. Балицького з посади начальника особливого відділу та заступника начальника УНКВС Харківської області П. Семенова перевели на посаду заступника начальника Управління прикордонних та внутрішніх військ УСРР замість А. Лепіна, якому В. Балицький створив умови для переведення на іншу посаду (ГДА СБУ, ф. 6, спр. 39116 фп, т. 1, арк. 136). У своєму близькому оточенні В. Балицький аргументував його призначення тим, що Управління прикордонних та внутрішніх військ УСРР «необхідно зміцнювати своїми людьми» (Шаповал, Золотарьов, 2002, с. 271).

Крім зазначеного ордену «Червоного прапора», П. Семенов також був нагороджений «Знаком почесного співробітника НКВС», «Знаком почесного співробітника міліції» та неодноразово нагороджувався іменною зброєю (ГДА СБУ, ф. 6, спр. 39116 фп, т. 1, арк. 182).

9 серпня 1937 р. П. Семенов був заарештований органами НКВС (ГДА СБУ, ф. 6, спр. 39116 фп, т. 1, арк. 12) за активну участь в контрреволюційній змові за п. «б» ст. 54-1 КК УРСР (ГДА СБУ, ф. 6, спр. 39116 фп, т. 1, арк. 13), а саме у змові проти керівництва партії та уряду (ГДА СБУ, ф. 6, спр. 39116 фп, т. 1, арк. 27).

Після арешту П. Семенова свідчення стосовно нього слідчим органам НКВС надали такі особи: Наум Львович Рубінштейн, Леонід Геннадійович Словінський (ГДА СБУ, ф. 6, спр. 39116 фп, т. 1, арк. 42), Микола Станіславович Бачинський, Микола Гнатович Кулеша, Юхим

Григорович Шостак, Яків Вульфівич Письменний, Олександр Борисович Розанов (ГДА СБУ, ф. 6, спр. 39116 фп, т. 1, арк. 54).

В рамках кримінальної справи з обвинувачення Олександра Борисовича Розанова (12 червня 1896 р.н., колишній начальник УНКВС по Одеській області) (ГДА СБУ, спр. 75213 фп, т. 1, арк. 3) в ході допиту обвинуваченого Михайла Григоровича Джавахова від 18 серпня 1937 р., який проходив свідком у справі О. Розанова, зазначено, що він вважає причетним до контрреволюційної змови П. Семенова, Е. Елькіна, С. Цикліса, Л. Словинського та Т. Забіяко (ГДА СБУ, спр. 75213 фп, т. 1, арк. 99–100).

В обвинувальному висновку за справою № 812 у звинуваченні Петра Васильовича Семенова за п. «б» ст. 54-1 КК УРСР, затвердженого народним комісаром внутрішніх справ УРСР, Комісаром Державної безпеки II-го рангу І. Леплевським від 5 вересня 1937 р., йдеться про те, що Управлінням Державної Безпеки УРСР викрито та ліквідовано антирадянську змову, в якій брала участь низка відповідальних працівників НКВС УРСР, основною метою яких було повалення радянської влади.

Обвинувачений П. Семенов за логікою слідчих став одним з найактивніших учасників антирадянської змови. Слідство нібито встановило, що у 1936 р. він був особисто залучений до антирадянської змови її керівником – В. Балицьким. Для своєї протиправної діяльності П. Семенов встановив та розвинув контакти з працівниками НКВС УРСР – М. Кулешою та Ю. Шостаком. Винним у звинуваченнях себе визнав (ГДА СБУ, ф. 6, спр. 39116 фп, т. 1, арк. 127–128).

5 вересня 1937 р. був затверджений обвинувальний висновок І. Леплевським, згідно з яким П. Семенов підлягав суду Військовою Колегією Верховного Суду СРСР в порядку закону від 1 грудня 1934 р. (ГДА СБУ, ф. 6, спр. 39116 фп, т. 1, арк. 128).

7 вересня 1937 р. П. Семенов був засуджений в особливому порядку до вищої міри покарання (ГДА СБУ, ф. 6, спр. 39116 фп, т. 1, арк. 129). Вирок так само швидко виконали.

Лише в роки хрущовської «відлиги», коли після XX з'їзду КПРС розгорнули реабілітаційний процес і переглянули значну частину справ репресованих, відбувся перегляд і окремих справ колишніх виконавців терору. Парадоксом долі стало те, що 18 квітня 1957 р. за рішенням Військової Колегії Верховного Суду СРСР П. Семенова реабілітували за відсутністю складу злочину. Один і той самий орган прийняв рішення про репресію і реабілітацію.

Висновки. Аналізуючи біографію П. Семенова, чогось аномального для життя радянських «чекістів» 1920–1930-х рр., навіть такого високого рівня, не спостерігаємо. Стрімкий «соціальний ліфт» дуже швидко піднімав їх по кар'єрних щаблях, особливо за наявності відповідних зв'язків (родинних, службових, партійних тощо). Система активно використовувала їхні зусилля для власного формування та укріплення, спостерігаючи і фіксує нехтування цими особами навіть спотворених у радянській державі норм закону чи моралі, те, як вони повсякчас здійснювали службові злочини задля кар'єрного просування. Однак, як тільки складалась відповідна комбінація, за якої необхідно було приховати вади самої системи, то ні близькі стосунки з владними мужами, ні високі посади у службовій ієрархії, не рятували від фізичного знищення цих осіб. Найчастіше всесвіт повертав їм борг у вигляді таких самих вигаданих справ про контрреволюційні злочини, якими вони до цього знищували сотні, а інколи й тисячі своїх жертв.

Джерела та література

Архів УСБУ в Одеській області – Архів Управління Служби безпеки України в Одеській області.

Бажан, О., & Золотарьов, В. (2008). Одіссея комбрига Петра Семенова. *Одесика*, Вип. 6, 86–97.

ГДА СБУ – Галузевий державний архів Служби безпеки України.

ДАОО – Державний архів Одеської області.

Наказ НКВС СРСР від 13 грудня 1935 року № 823.

Окіпнюк, В. (2001). Державне політичне управління УСРР (1922–1934 рр.): історико-юридичний аналіз: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 12.00.01. Київ.

Смолій, В. (2002), (ред.). Політичний терор і тероризм в Україні. XIX – XX ст. Історичні нариси /

- Д. Архієрейський, О. Бажан, Т. Бикова та ін. Київ: Наукова думка.
- Радянські органи державної безпеки в Україні (1918–1991 рр.): історія, структура, функції (2014). (Матеріали круглого столу, 19 грудня 2013 р., м. Київ) / упоряд.: О. Бажан, Р. Подкур. Київ.
- Реабілітовані історією (2014). Харківська область: Книга друга / КЗ «Редакційно-видавнича група Харківського тому серії «Реабілітовані історією»». Київ; Харків: Оригінал.
- Шаповал, Ю., & Золотар'ов, В.** (2002). Всеволод Балицький. Особа, час, оточення. Київ: Стилос.

References

- Arkhiv USBU v Odes'kiy oblasti – Arkhiv Upravlinnya Sluzhby bezpeky Ukrainy v Odes'kiy oblasti. [Archive of the Security Service of Ukraine in Odessa region].
- Bazhan, O., & Zolotar'ov, V.** (2008). Odisseya kombryha Petra Semenova. [Odyssey of Brigadier General Petro Semenov]. Odesyka, Vyp. 6, 86–97 [in Ukrainian].
- HDA SBU – Haluzevyy derzhavnyy arkhiv Sluzhby bezpeky Ukrainy. [Sectoral State Archive of the Security Service of Ukraine].
- DAOO – Derzhavnyy arkhiv Odes'koyi oblasti. [State Archive of Odessa Region].
- Nakaz NKVS SRSR № 823 vid 13 hrudnya 1935 roku [in Ukrainian].
- Okipnyuk, V.** (2001). Derzhavne politychne upravlinnya USSR (1922–1934 rr.): istoryko-yurydychnyy analiz [State Political Administration of the Ukrainian SSR (1922–1934): Historical and Legal Analysis]: avtoref. dys. ... kand. ist. nauk: 12.00.01. Kyiv [in Ukrainian].
- Smoliy, V.** (Red.). Politychnyy teror i teroryzm v Ukraini. XIX – XX st. Istorychni narysy [Political Terror and Terrorism in Ukraine. XIX – XX Centuries. Historical Essays]. (2002) / D. Arkhiyereys'kyu, O. Bazhan, T. Bykova ta in. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Radyans'ki orhany derzhavnoyi bezpeky v Ukraini (1918–1991 rr.): istoriya, struktura, funktsiyi (2014) [Soviet State Security Bodies in Ukraine (1918–1991): History, Structure, Functions]. (Materialy kruhloho stolu, 19 hrudnya 2013 r., m. Kyiv) / Uporyad.: O. Bazhan, R. Podkur. Kyiv [in Ukrainian].
- Reabilitovani istoriyeyu (2014). Kharkivs'ka oblast': Knyha druha. [Rehabilitated by History. Kharkiv Region: Book Two] / KZ “Redaktsiyno-vydavnycha hrupa Kharkivs'koho tomu seriyi “Reabilitovani istoriyeyu””. Kyiv; Kharkiv: Oryhinal [in Ukrainian].
- Shapoval, Yu., & Zolotar'ov, V.** (2002). Vsevolod Balyts'kyu. Osoba, chas, otochennya [Vsevolod Balytskyi. Person, Time, Environment]. Kyiv: Stylos.